

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดอาหารฮาลาล แม้โดยสภาพจะเป็นตลาดที่มีกลุ่มผู้บริโภคอยู่ในวงจำกัดหรือเฉพาะกลุ่มที่เรียกว่า Niche Market แต่ในทางข้อเท็จจริง ตลาดอาหารฮาลาลเป็นตลาดขนาดใหญ่และมีอัตราการขยายตัวที่รวดเร็วที่สุดตลาดหนึ่ง¹ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากวิถีปฏิบัติในเรื่องการบริโภคอาหารของชาวมุสลิม ซึ่งมีผู้ยึดถือปฏิบัติเป็นจำนวนมาก โดยล้าพังความต้องการอาหารฮาลาลของผู้บริโภคที่เป็นชาวมุสลิม² เพียงกลุ่มเดียว (1,800-1,900 ล้านคน)³ ก็สามารถสร้างมูลค่าการบริโภคได้มากถึง 150,000-200,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 6,000,000-8,000,000 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20-25 ของมูลค่าการบริโภคอาหารทั่วโลก แต่อย่างไรก็ดีการบริโภคอาหารฮาลาลไม่ได้ทำกันแต่เฉพาะในหมู่ชาวมุสลิมเท่านั้น ผู้บริโภคกลุ่มอื่นที่มิได้นับถือศาสนาอิสลามก็นิยมบริโภคอาหารฮาลาลในฐานะอาหารที่มีความปลอดภัยและมีมาตรฐานการผลิตที่ดี ด้วยเหตุนี้จึงมีการคาดการณ์กันว่ามูลค่าแท้จริงจากการบริโภคอาหารฮาลาลในแต่ละปีจะไม่ได้มีเพียงตัวเลขดังที่ปรากฏข้างต้น แต่อาจมีมากกว่าที่ประมาณการกันไว้หลายเท่า⁴

เนื่องจากหลักการสำคัญของการผลิตอาหารฮาลาลต้องยึดหลักความถูกต้องตามที่ปรากฏในหลักนิติศาสตร์อิสลามเป็นสำคัญ หากปรากฏว่ากระบวนการผลิตหรือขั้นตอนใดของ

¹“อาหารฮาลาลปรับตัวเข้ามามาตรฐานโลก”

, <<http://www.halalthailand.com/content.php?id=567> >, 20 มกราคม 2548.

²มุสลิม มาจากคำว่า“ อัลละมะะ” แปลว่า ผู้ที่ยอมมอบกายและจิตใจแก่อัลลอฮ์ (อัลกรุอัน บทที่ 3 โองการ ที่ 102) ซึ่งจะแตกต่างกับศาสนาอื่นที่ชื่อของศาสนากับชื่อของผู้นับถือศาสนาจะเป็นเช่นเดียวกัน เช่น พุทธศาสนิกชน สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คริสเตียน สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์

ซัลมาน เหมมานะ, “ธนาคารไม่มีดอกเบียตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม” , (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 5.

³เอกสารโอบสมัครเข้าร่วมสัมมนา เรื่อง Halal Food Conference วันพฤหัสบดีที่ 19 พฤษภาคม 2548 เวลา 10.00-15.00 น. ณ ห้องทีนิกซ์ 1 ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพค เมืองทองธานี โดยกรมส่งเสริมการค้าส่งออก, น. 2.

⁴เอกสารวิชาการของศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.4.

การผลิตเกิดผิดแผกแตกต่างไปจากสิ่งที่หลักนิติศาสตร์อิสลาม (Shariyah Law) กำหนด หรือหากปรากฏว่าในกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลนั้น มีการนำสิ่งที่เรียกว่า หะรอม (ต้องห้าม) มาปนเปื้อนลงในอาหาร ก็จะทำให้สิ่งที่ผลิตได้นั้นสูญเสียคุณลักษณะความเป็นฮาลาล (ที่อนุมัติ) ไปทันที โดยเฉพาะในปัจจุบันที่กระบวนการผลิตอาหารมีความสลับซับซ้อนอย่างยิ่ง การปนเปื้อนสิ่งที่หะรอมลงไปในอาหารย่อมกระทำได้โดยง่าย ซึ่งโดยปกติแล้ว ชาวมุสลิมจะให้ความระมัดระวังในเรื่องการบริโภคอาหารที่ยังเคลือบแคลงสงสัยอยู่ (มักรูห์) และจะหลีกเลี่ยงโดยเด็ดขาด หากทราบว่าสิ่งนั้นเป็นหะรอม แต่เนื่องจากการตรวจสอบหรือพิสูจน์ทราบไม่สามารถกระทำได้ในทันที โดยเฉพาะการดำเนินการดังกล่าวในระดับผู้บริโภคยังเป็นเรื่องยาก และต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์หลายขั้นตอน ซึ่งทำให้ผู้บริโภคจำนวนมากไม่ทราบถึงข้อพิรุณหรือกว่าจะรู้ตัวก็บริโภคสิ่งหะรอมเข้าไปแล้ว

ในมุมมองทางฝ่ายผู้ค้านั้น ธุรกิจค้าอาหารฮาลาลนับเป็นธุรกิจที่มีข้อได้เปรียบกว่าการค้าอาหารประเภทอื่น เนื่องด้วยการได้ผู้บริโภคกลุ่มหลักที่มีจำนวนแน่นอนและมหาศาลในคราวเดียว ซึ่งทำให้อาจมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในธุรกิจดังกล่าวมีมากกว่าธุรกิจประเภทอื่น แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากการค้าอาหารฮาลาลจำเป็นต้องใช้เงินทุนมากกว่าการผลิตอาหารประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นต้องจ้างแรงงานมุสลิมเพิ่ม การเสริมระบบมาตรฐานและความปลอดภัยต่างๆ เข้าไป หรือการเลือกใช้วัตถุดิบที่ถูกต้องตามหลักศาสนาและมีคุณภาพดี โดยหากสามารถตัดหรือลดขั้นตอนในส่วนนี้ลงได้ นั้นย่อมจะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ทำให้ผู้ค้ามีกำไรเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันสินค้าที่ไม่ได้ผลิตขึ้นตามขั้นตอนของศาสนาอิสลาม โดยปกติก็ไม่สามารถตรวจพบความผิดปกติดังเช่นการเสื่อมสภาพ เสื่อมคุณค่าหรือความชำรุดบกพร่องได้ที่ตัวสินค้าได้อยู่แล้ว ซึ่งหากเป็นผู้ผลิตผู้ค้าประเภทที่ไม่สุจริตด้วยแล้ว ก็ย่อมอาศัยโอกาสเช่นนั้นจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคได้โดยที่ผู้บริโภคไม่มีทางตรวจสอบหรือทราบถึงข้อเท็จจริงเหล่านั้นได้เลย อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าเป็นห่วงที่สุดจากการจำหน่ายสินค้าในลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะหากเป็นการนำอาหารที่ผลิตไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามมาจำหน่ายให้แก่ชาวมุสลิม ไม่ว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้นผู้ผลิตจะมีเจตนาทุจริตมาแต่แรก หรือเป็นเพียงความประมาทพลั้งเผลอก็ตาม สิ่งเหล่านี้ก็ล้วนส่งผลร้ายไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่ได้ยุติแค่เพียงกับธุรกิจของผู้ผลิตผู้ค้าเท่านั้น แต่จะกระทบไปโดยตลอดถึงภาพลักษณ์โดยรวมของตลาดสินค้าอย่างเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องด้วยความเป็นตลาด Niche Market ที่ได้รับประโยชน์จากเรื่องศาสนาโดยตรง สิ่งที่สร้างความเสียหายให้กับธุรกิจสินค้าประเภทนี้ จึงอยู่ที่เมื่อสินค้าดังกล่าวถูกแพร่กระจายออกสู่ท้องตลาด ความเสียหายจะมีได้เป็นปัญหาของผู้ใดผู้หนึ่งอีกต่อไปแต่จะกลายเป็นปัญหาของคนส่วนรวมที่ได้รับผลกระทบ

จากการบริโภคสิ่งที่ขัดต่อหลักความเชื่อของพวกเขา ซึ่งอาจนำไปสู่การล้มสลายทางการค้าและความเชื่อมั่นทั้งหมดที่มีต่อธุรกิจ จนถึงกับอาจขยายผลรุกรามกลายเป็นความรู้สึกเกลียดชังและต่อต้านสินค้าทุกชนิดที่มาจากแหล่งผลิตที่เป็นปัญหา

ในมุมมองทางฝ่ายผู้บริโภค การบริโภคอาหารฮาลาลถือเป็นเรื่องที่พระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ แม้ในทางข้อเท็จจริงการล่วงละเมิดความเชื่อจากการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามบางกรณี อาจจะได้ส่งผลร้ายแรงถึงกับทำอันตรายต่อสุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคก็ตาม แต่ผลร้ายจากการบริโภคหะรอมและนะยิส (สิ่งสกปรก) ตามหลักความเชื่อของชาวมุสลิมยังคงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งบรรดาวิถีปฏิบัติใดๆ ภายใต้หลักความเชื่อของมนุษย์ การที่มนุษย์ได้ปฏิบัติสิ่งนั้นเพื่อแสวงหาความสุขทางจิตใจ องค์การอนามัยโลกได้ให้การรับรองเรื่องนี้เอาไว้และเรียกสิ่งนี้ว่า “สุขภาวะทางจิตวิญญาณ”⁵ (spiritual well being) อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ “สุขภาพ” (Health) ที่รวมอยู่ในตัวมนุษย์ ดังนั้นการจำหน่ายอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาให้แก่มุสลิม จึงนับได้ว่าเป็นการขัดขวางการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของมนุษย์ โดยเฉพาะเป็นการทำลายความสุขของผู้คนที่ต้องการเข้าถึงซึ่งหลักปฏิบัติของศาสนาอีกด้วย

และมุมมองทางฝ่ายนักกฎหมาย การจำหน่ายอาหารฮาลาลไม่ว่าจะด้วยวิธีการใช้เครื่องหมายรับรอง ข้อความ หรือด้วยวาจา ทั้งที่ในความเป็นจริงอาหารดังกล่าวไม่ได้กระทำขึ้นตามขั้นตอนศาสนาอิสลาม ย่อมถือเป็นการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค ซึ่งในประเทศอังกฤษถือเป็นการก่ออาชญากรรมในทางอาหาร⁶ (food crime) อย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการนำอาหารในลักษณะดังกล่าวมาขายให้แก่ประชาชน ถือเป็นเรื่องร้ายแรงที่ทำลายระบบการค้า

⁵ท่านศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้อธิบายไว้ว่า เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นต่อเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา กรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย หรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น.

ประเวศ วะสี, สปรส. กับ “สุขภาวะทางจิตวิญญาณ”.

<<http://www.hsro.or.th/content.php?articleId=136>>, 13 พฤศจิกายน 2548.

⁶John pointing and Yunes Teinaz, HALAL MEAT AND FOOD CRIME IN THE UK , Paper Presented for the International Halal Food seminar Islamic University College of Malaysia September 2004,

<http://www.iccuk.org/downloads/press_releases/halal_meat_food_crime_in_th_uk.pdf>, 3 October 2005.

และระบบความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety) ของประเทศตลอดทั้งยังเป็นการกระทำที่ปฏิบัติต่อหลักความเชื่อของประชาชน เช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดให้การจำหน่ายอาหาร การใช้ฉลาก หรือการโฆษณาใดๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล ซึ่งในความเป็นจริงอาหารดังกล่าวไม่ได้กระทำขึ้นตามหลักการศาสนาอิสลามถือเป็นความผิดทางอาญาอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้กระทำอาจถูกลงโทษถึงขั้นจำคุก ปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ ตลอดจนอาจถูกบังคับให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายจากความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจที่ได้รับจากการบริโภคอาหารดังกล่าว

ปัญหาการผลิตการค้าอาหารที่ฝ่าฝืนหลักการศาสนาอิสลาม เป็นปัญหาที่น่าหวาดวิตกสำหรับสังคมมุสลิมมาโดยตลอด โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารปัจจุบันที่มีการใช้วัตถุดิบหรือสารเคมีจำนวนมากมาย่นับหมื่นชนิดในการผลิตอาหาร วัตถุดิบที่ถูกใช้ส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกใช้ในสภาพเดิม แต่จะได้รับการแปรสภาพมาก่อนหน้านั้นหลายทอด ทำให้โอกาสในการนำสิ่งต้องห้ามทั้งหลายมาประกอบอาหารจึงมีมากกว่าในอดีต แต่ขณะที่การเฝ้าระวังและการตรวจสอบยังกระทำได้ยากลำบากและความเสียหายที่เกิดขึ้นก็เป็นเรื่องยากที่ทุกฝ่ายจะยอมรับและไม่สามารถคาดเดาได้ โดยที่ความวิตกกังวลดังกล่าวยังเพิ่มขึ้นเนื่องจากการก่อตัวของปัญหามิได้มีแต่ในสังคมแคบๆ ของชาวมุสลิมอีกต่อไป แต่เริ่มที่จะขยายตัวเข้าสู่ปัญหาระดับประเทศและภูมิภาคตามลำดับ เพราะการเข้ามาของสินค้าอาหารฮาลาลจากทั่วทุกมุมโลกที่หวังเปิดตลาดมุสลิมมากขึ้น โดยเฉพาะบรรดาสินค้าที่มาจากประเทศผู้ส่งออกที่ไม่ใช่มุสลิม หรือประเทศกึ่งมุสลิมทั้งหลาย ซึ่งหากตัวการที่สร้างปัญหาดังกล่าวเป็นสินค้าที่มาจากประเทศไม่ใช่มุสลิมด้วยแล้ว ผลเสียหายที่ตามมาจะยิ่งรุนแรง เพราะสินค้าจะถูกคว่ำบาตรและผู้บริโภคก็จะหันไปเลือกซื้อสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตอื่นแทน จนอาจเลยเถิดถึงขั้นเลิกอุดหนุนสินค้าทุกชนิดที่นำเข้าจากประเทศนั้นเลยทีเดียว ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ตกติดไปโดยตลอดยากที่จะลบเลือนหรือแก้ไขให้กลับคืนดี เหมือนเช่นกรณีที่เคยเกิดขึ้นกับบริษัทผงชูรสต่างประเทศแห่งหนึ่ง ซึ่งถูกรัฐบาลอินโดนีเซียดำเนินคดี จากปัญหาการปนเปื้อนไขมันหมูในผงชูรสที่วางจำหน่ายตามท้องตลาด ซึ่งทำให้ต้องยุติการจำหน่ายสินค้าทั้งหมดและต้องจัดเก็บสินค้าที่ตกค้างออกจากท้องตลาดอินโดนีเซียทันทีให้หมดภายในสามสัปดาห์ และอาจถึงขั้นที่ผู้บริหารระดับสูงของบริษัท ต้องถูกดำเนินคดีติดคุกอินโดนีเซียนานถึง 5 ปี⁷ ดังนั้น สิ่งซึ่งภาครัฐทุกประเทศจะต้องกระทำ คือ การเอาใจใส่ดูแลและจัดการปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามอย่าง

⁷วินัย ตะห์ลัน, "ปัญหาของผงชูรสฮาลาลหรือไม่"

<<http://www.halalthailand.com/content.php?id=564>>, 29 ตุลาคม 2547.

จริงจัง โดยต้องไม่ปล่อยปละละเลย จนก่อให้เกิดสภาพการผลิตการค้าที่ฝ่าฝืนหลักศาสนาอิสลาม อยู่บ่อยครั้ง เพราะสิ่งนี้ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าอาหารฮาลาลของประเทศนั้นอย่างเห็นได้ชัด

ซึ่งความหวาดวิตกต่อปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามนี้เองยังผลให้ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นประเทศมุสลิม ประเทศกึ่งมุสลิมหรือองค์กรระหว่างประเทศเอง ต้องหันกลับมาพิจารณา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ทั้งนี้โดยมีประโยชน์ของสังคม เศรษฐกิจ การค้า และการปกครองของแต่ละประเทศเป็นที่ตั้ง ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลาม ออกมามากมาย นับตั้งแต่การจัดทำมาตรฐานอาหารฮาลาลที่มีการผสมผสานความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์เข้ากับหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามเป็นครั้งแรก การจัดตั้งหน่วยงานรับรอง มาตรฐานอาหารฮาลาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลตรวจสอบการค้าอาหารฮาลาลภายในประเทศ การ จัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเพื่อดึงดูดนักลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ หรือ การจัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการผลิตอาหารฮาลาลแก่ร้านค้าโรงงานและประชาชนผู้สนใจ โดยทั่วไป ซึ่งการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมตามแนวทางทั้งหลายนี้มีส่วนสำคัญในการดึงความ เชื่อมมั่นของผู้บริโภคให้กลับมา และยังเป็นผลดีต่อสภาพการค้าเงินธุรกิจอาหารฮาลาลโดยรวม

และนอกเหนือจากแนวทางที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังมีการบังคับใช้แนวทางด้าน กฎหมายอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามอีกด้วย ซึ่ง แนวทางดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นมาตรการสำคัญที่จะต้องกระทำควบคู่กับการจัดทำมาตรฐาน อาหารฮาลาลทุกครั้ง เพื่อให้การบังคับใช้มาตรฐานในทางปฏิบัติมีประสิทธิภาพบังคับ โดยรูปแบบที่มีการ นำมาใช้อาจอยู่ในรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานเอง หรือกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งได้มีการ พัฒนาและปรับปรุงหลักกฎหมายมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย และปัจจุบันแนวทางที่ได้รับการปรับปรุงจนสำเร็จนี้ยัง กลายเป็นส่วนสำคัญของหลักการแก้ไขปัญหาค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามของทุก ประเทศ

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้จะไม่ใช่ประเทศมุสลิมโดยตรง แต่ประเทศไทยก็มีประชากร ชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งผลพวงจากการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามได้ส่งผล มาถึงไทยในฐานะประเทศคู่ค้ากับประเทศมุสลิมด้วยเช่นกัน กอปรกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพ การค้าอาหารฮาลาลของประเทศไทย ที่เปิดกว้างและให้เสรีกับผู้ผลิตผู้ค้าทุกเชื้อชาติทุกระดับให้ สามารถทำการค้าได้โดยไม่ต้องมีการขออนุญาต ทำให้รัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและ

วิธีดำเนินการด้านอาหารฮาลาลใหม่ โดยเฉพาะการเน้นหนักในเรื่องการสร้างรูปแบบมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาลขึ้นใหม่ เพื่อให้การผลิตการค้าอาหารฮาลาลไทยมีมาตรฐานอย่างเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งในการนี้ได้นำไปสู่การประกาศใช้มาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาลของประเทศในเวลาต่อมา ซึ่งแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ

-ประกาศกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้อแนะนำทั่วไปสำหรับการใช้คำว่า "ฮาลาล" ซึ่งสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรมโดยรัฐมนตรีได้อนุมัติตราจากมาตรฐานฮาลาลโคเด็กซ์ ตามความในมาตรา แห่งพระราชบัญญัติ

-ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการรับรองมาตรฐานฮาลาล และการใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาล พ.ศ.2548 ซึ่งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยออกโดยอาศัยความตามมาตรา 18 (5) (9) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม

-และล่าสุดในปี 2549 คือ มาตรฐานอาหารฮาลาล HTS 1501:1426 จัดทำขึ้นภายใต้อำนาจของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อให้เป็นมาตรฐานที่ใช้ควบคู่กับระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการรับรองมาตรฐานฮาลาล และการใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาล พ.ศ.2548

นอกจากนี้ ในส่วนของการบังคับใช้มาตรฐานอื่นๆ ยังมีการนำกฎเกณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานความปลอดภัยและมาตรฐานการผลิตสินค้าทั่วไป อันได้แก่ ประกาศกฎกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 193 และประกาศกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหารและข้อแนะนำในการนำไปใช้ หรือที่รู้จักกันในชื่อมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) และมาตรฐาน Haccp (Hazard Analysis Critical Control Point) ตามลำดับ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลอีกด้วย เพื่อเสริมให้มาตรฐานอาหารฮาลาลของไทยมีความเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี การมุ่งเน้นสร้างมาตรฐานเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ เนื่องจากปัญหาการผลิตการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามที่พบเห็นส่วนใหญ่ มักมีสาเหตุมาจากการที่ผู้ผลิตและผู้ค้าจงใจกระทำการฝ่าฝืนมาตรฐานทั้งสิ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญภายหลังจากการประกาศใช้มาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาล ย่อมจะต้องทำให้มาตรฐานดังกล่าวสามารถบังคับได้ตามที่ประกาศไว้ด้วย โดยเฉพาะผู้ประกาศใช้มาตรฐานต้องมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาดูแลรักษามาตรฐานให้ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง จึงทำให้มาตรฐานเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการจะทำ

เช่นนั้นได้จำเป็นต้องอาศัยอำนาจบังคับตามกฎหมาย เช่น อำนาจในการตรวจสอบ อำนาจสั่งให้จัดการเก็บสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานออกจากท้องตลาด หรืออำนาจลงโทษผู้กระทำผิดเมื่อเกิดการฝ่าฝืนมาตรฐาน เป็นต้น แต่ถึงที่สุดแล้วการดำเนินการใดๆ เหล่านี้ภายใต้มาตรฐานอาหารฮาลาลไทย ยังคงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ถึงแม้ล่าสุดจะได้มีความพยายามปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานและนำกฎเกณฑ์ส่วนต่างๆ มาบังคับร่วมด้วยแล้วก็ตาม

สาเหตุสำคัญเป็นเพราะขอบเขตการบังคับใช้มาตรฐานอาหารฮาลาลไทยยังคงเป็นเรื่องบังคับระหว่างผู้รับรองมาตรฐานกับองค์กรให้การรับรองมาตรฐานเท่านั้น ไม่ได้บังคับแก่บุคคลทั่วไป อำนาจบังคับใดๆ ย่อมจำกัดใช้ได้เพียงกับผู้ที่มาขอรับรองมาตรฐาน ซึ่งการกระทำนอกเหนือจากนั้นย่อมเป็นเรื่องที่เกินขอบอำนาจและอาจกลายเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายไป อีกทั้งในส่วนของการใช้อำนาจขององค์กรที่ทำหน้าที่รับรองมาตรฐานอาหารฮาลาล โดยเฉพาะหากเป็นองค์กรศาสนาอิสลามด้วยแล้ว การใช้อำนาจใดๆ ของรัฐก็ยังมีขอบเขตจำกัด การจะเข้าไปตรวจสอบก็ดีหรือสั่งการใดอันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นก็ดี อาจหมิ่นเหม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทำให้การควบคุมตรวจสอบอันหัวใจสำคัญของการรับรองมาตรฐานฮาลาลไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ ตลอดทั้งเมื่อเกิดการผลิตสินค้าที่ผิดหลักศาสนาเกิดขึ้นและสินค้าได้แพร่กระจายออกสู่ท้องตลาด การดำเนินการหลังจากนี้เป็นเรื่องที่ผู้บริโภคต้องไปว่ากล่าวกับผู้ผลิตผู้ค้าเอาเอง องค์กรที่รับรองมาตรฐานไม่มีอำนาจรับดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ซึ่งขัดกับสภาพความเป็นจริงกับการที่องค์กรซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบรับรองมาแต่แรกควรเป็นผู้ดำเนินการ แต่ปล่อยให้ผู้บริโภคซึ่งไม่มีทุนทรัพย์และความรู้ไปต่อสู้คดีเพียงลำพัง

ซึ่งทำให้วิธีการที่ผู้บริโภคจะได้รับการปกป้องสิทธิดังกล่าว จึงเหลือเพียงต้องพึ่งองค์กรอื่นแทน ไม่ว่าจะเป็นการร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐในส่วนกฎหมายอาหารและยา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยที่ยังไม่มีความชัดเจนว่า หน่วยงานใดจะรับเรื่องราวไว้พิจารณาและดำเนินการให้ หรือหากผู้บริโภคประสงค์นำคดีขึ้นสู่ศาลด้วยตนเอง ก็ยังมีข้อที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า หลักกฎหมายทั้งในส่วนแพ่งและอาญาที่ผู้บริโภคจะหยิบยกเสนอต่อศาล จะได้รับการตอบสนองหรือยังมีข้อติดขัดประการใดเนื่องจากคดีในลักษณะดังกล่าวยังไม่เคยมีการนำขึ้นสู่ศาล ซึ่งหลักกฎหมายที่หยิบยกมานั้นอาจจะบังคับไม่ได้หรือบังคับได้พอๆ กัน จึงเท่ากับว่าการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเองก็ยังไม่แน่นอนว่าจะบังคับได้เช่นกัน

จากสภาพต่างๆ ที่ได้หยิบยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาของประเทศในเรื่องการป้องกันการผลิตการค้าอาหารที่ผิดหลักอิสลามนั้น มีปัญหาอยู่สองส่วน คือ ปัญหามาตรฐานขาดสภาพบังคับ และปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคยังขาดความชัดเจน ซึ่งในที่สุดแล้วเมื่อปัญหาที่ทุก

ฝ่ายกังวลเกิดขึ้นในสังคมไทยแต่ทุกฝ่ายยังไม่มีทางออกหรือมีคำตอบที่ชัดเจนให้กับผู้บริโภค ข้าพเจ้า
 ผลักเป็นภาระที่ผู้บริโภคจะต้องช่วยกันระดมและจัดการกับปัญหาตนเอง เช่นนี้ย่อมจะไม่เป็นผลดี
 ต่อการค้าและการส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลของไทยอย่างเห็นชัด และย่อมจะทำให้การ
 ดำเนินการทั้งหลายที่ผ่านมาไร้ความหมายไปโดยปริยาย โดยเฉพาะการที่ประเทศไทยได้ประกาศ
 จุดยืนต่อเวทีการค้าโลกอย่างชัดเจนว่า ต้องการอาศัยกิจการฮาลาลเป็นตัวเสริมสร้างระบบ
 เศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลยังต่างประเทศเป็น
 หลัก จึงเป็นไปได้เลยที่จะขาดการเหลียวแลผู้บริโภคในต่างประเทศไปได้ แต่โดยที่สินค้า
 อาหารฮาลาลของไทยยังตั้งอยู่บนพื้นฐานความไม่แน่นอนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้ว่า
 กฎเกณฑ์ว่าด้วยสินค้าอาหารฮาลาลจากต่างประเทศจะมีได้ส่งผลกระทบมาถึงประเทศไทย
 โดยตรง แต่เมื่อสินค้าอาหารฮาลาลของไทยยังคงต้องแข่งขันกับสินค้าของต่างประเทศ การ
 ที่สินค้าของไทยไม่ได้ปรับมาตรฐานให้เทียบเท่าหรือดีกว่าสินค้าประเทศอื่น ย่อมจะเป็นเรื่อง
 ยากที่จะประสบความสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้ โดยเฉพาะในด้านความเชื่อมั่นของ
 ผู้บริโภคต่อสินค้าใด หากเพียงมีข่าวสารไปในเชิงลบทำนองที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจว่า
 การบริโภคสินค้านี้จะไม่ปลอดภัยต่อวิถีปฏิบัติและความเชื่อของผู้บริโภคโดยที่ไม่
 จำเป็นต้องมีปัญหาเกิดขึ้นจริง เท่านั้นก็เพียงพอจะบั่นทอนโอกาสและสร้างความเสียหาย
 ให้แก่ธุรกิจการค้าอาหารฮาลาลโดยรวมได้แล้ว และด้วยสิ่งที่ได้กล่าวมานี้เอง ย่อมแสดงถึง
 ความสำคัญให้เห็นสถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาการผลิตการค้าอาหารที่ฝ่าฝืนหลักศาสนาอิสลาม
 ได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในส่วนปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของไทย ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญ
 และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่สมควรได้รับการศึกษาและวิจัยโดยเร็ว เพื่อกำหนดหาแนวทาง
 กฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขและป้องกันปัญหาดังกล่าว

2. ขอบเขตการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาแต่เฉพาะในแง่มุมที่เกี่ยวกับมาตรการควบคุม
 และปกป้องมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาลไทยเป็นหลัก โดยที่การศึกษาจะมุ่งเน้นไปในเชิง
 เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายของประเทศมุสลิมและ
 ประเทศกึ่งมุสลิมเฉพาะเท่าที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงาน แต่จะไม่ก้าวล่วงศึกษาไป
 ถึงในแง่มุมอื่นที่เกี่ยวกับมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers)

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงแนวทางและวิธีดำเนินการต่างๆ ที่ต่างประเทศใช้แก้ไขปัญหาการค้าอาหารที่ฝ่าฝืนหลักศาสนาอิสลาม อันจะนำไปสู่การปรับปรุง เพิ่มเติม แก้ไขข้อจำกัดและเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมและปกป้องมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาลไทย

(2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาล อันเป็นเหตุทำให้สินค้าอาหารฮาลาลของไทยตั้งบนความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสิ่งหะรอมมากกว่า และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งออกและหรือการแข่งขันทางการค้าในตลาดสินค้าอาหารฮาลาลโลก

(3) เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กรที่ทำหน้าที่รับรองมาตรฐานฮาลาลของไทย เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดและเงื่อนไขที่อุปสรรคต่อการควบคุมและปกป้องมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาล ที่อยู่ภายใต้ประกาศกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้อแนะนำทั่วไปสำหรับการใช้คำว่า “ฮาลาล” และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการรับรองฮาลาล พ.ศ. 2544 อันจะนำไปสู่การปรับปรุง เพิ่มเติม และแก้ไขอำนาจหน้าที่ขององค์กรในส่วนดังกล่าวต่อไป

(4) เพื่อศึกษาและชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาและข้อจำกัดของกฎหมายไทย เมื่อต้องนำมาบังคับกับกรณีที่เกิดการฝ่าฝืนมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาล หรือกรณีอื่นๆ ที่มีการฝ่าฝืนมาตรฐานทางความเชื่อของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการจำหน่ายสินค้าอาหาร อันจะเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุง เพิ่มเติม แก้ไขกฎหมายของไทย ให้สามารถเป็นหลักประกันให้กับผู้บริโภคกลุ่มที่มีความจำเป็นในการบริโภคตามหลักความเชื่อได้ต่อไป

4. วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แยกวิธีการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน โดยเริ่มจากส่วนที่หนึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าอาหารฮาลาลในทุกด้าน ทั้งที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การค้า ศาสนา และความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์อาหาร ที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ วารสาร บทความ รายงานและเอกสารประกอบการประชุม และข้อมูลสารสนเทศทาง

อิเล็กทรอนิกส์ทั้งของไทยและต่างประเทศ ส่วนที่สองเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการรับรองและตรวจสอบมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาลไทย โดยวิธีสอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายๆฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรับรองฮาลาลโดยตรง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่จากองค์การอาหารและยา และเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี เพื่อทราบแนวคิด เหตุผลและความต้องการพื้นฐานแท้จริงของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าอาหารฮาลาลของไทย และในส่วนที่สามเป็นการค้นคว้าจากหลักกฎหมายที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย แนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตำราทางกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ กฎกระทรวง และกฎเกณฑ์การนำเข้าสินค้าอาหารฮาลาลของไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการ อันจะช่วยให้เนื้อหาของงานที่กำลังศึกษาเกิดความเชื่อมโยงสมบูรณ์ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องอย่างมีเหตุมีผล

อนึ่ง เนื่องจากในงานเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้มีกล่าวถึงเนื้อหาที่มาจากพระคัมภีร์อัล-กรุอันอยู่ส่วน ซึ่งพระคัมภีร์ฉบับดั้งเดิมนั้นเป็นภาษาอาหรับทั้งฉบับ ขณะที่การจัดพิมพ์คำแปลพระคัมภีร์ในส่วนที่เป็นภาษาไทยนั้นก็มีอยู่หลายสำนัก ดังนี้ในการนำเนื้อหาจากพระคัมภีร์อัล-กรุอันมาใช้เพื่อการศึกษาในงานวิทยานิพนธ์ รวมถึงการหยิบยกตัวบทกฎหมายอิสลามในงานเขียนฉบับนี้ ผู้เขียนขอถือตามคำแปลพระคัมภีร์อัล-กรุอันฉบับภาษาไทยที่สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับเป็นผู้แปลเป็นหลัก ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการอ้างอิงการใช้และการตีความหลักเกณฑ์จากพระคัมภีร์ โดยยึดโยงหลักวิชาการอิสลามตามที่ท่านอาจารย์บรรจง บินกาซัน ท่านอาจารย์อรุณ บุญชม และท่านอาจารย์วินัย ดะห์ลันและคณะ ได้มีรวบรวมและอธิบายไว้ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษา การอธิบาย และการสรุปเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักการอาหารฮาลาลภายในงานเขียนนี้ทั้งหมด